

Németh László

**A Megyei és Országos Módszertani feladatot ellátó intézmények értékelése
az SzCsM 2001. évi Módszertani tevékenység támogatási pályázat (A8) monitorozása
alapján**

Bevezető

2001 decemberében a Szociális és Családügyi Minisztérium megbízást adott e tanulmány szerzője számára, hogy a 2001. évi személyes gondoskodást nyújtó szociális ellátórendszer fejlesztésével kapcsolatos pályázatok közül a módszertani tevékenység támogatására vonatkozó monitorozását és a módszertani intézmények szakmai tevékenységének összehasonlító értékelését elvégezze.

2002 január végére elkészült az a monitorozási adatlap, amelynek alapján a megyei és országos módszertani intézmények felmérése történt.

2002 márciusa és októbere között került sor 19 megyei (egyedül Vas megye nem szerepelt a megbízásban) és 6 országos módszertani intézmény felkeresésére.

A monitorozás módszertanának kialakítása során – Magyarországon új eljárásként – az Európai Unió közpénzek felhasználásához kidolgozott monitorozási módszertana szolgált mintául. A jogi szabályozás megtalálható az 1986-ban elfogadott Single European Act, az EGK alapszerződés V. fejezet 130D cikkében, a Maastrichti Egyezmény 130B cikkében, valamint a Strukturális Alapok 6. és a 26. cikkében. A monitorozás módszertanára vonatkozó konkrét előírások a MEANS füzetekben olvashatók, amelyeket 1999-ben a Regionális Politika és Kohézió Főigazgatósága (DG XVI) jelentetett meg, s amelyhez kapcsolódik a Bizottság SEM 2000 (Megfelelő és hatékony végrehajtás) programja.

Az Európai Unió megközelítésében a monitorozás konkrét programhoz kötődik, de az adott támogatás monitorozása szempontjából azt vizsgálja, hogy a felhasznált közpénzek hogyan, és milyen hatékonysággal járultak hozzá a szolgáltatás minőségének és hatékonyságának fejlesztéséhez. Ez a megközelítés akkor érvényesül, ha az intézmény szolgáltatási rendszerének elemzése és a pályázati forrás által kiváltott hatás az elemzés tárgya. Jelen tanulmányban a személyes gondoskodást nyújtó alap- és szakosított ellátásokat biztosító intézmények szakmai munkáját segítő módszertanok országos

hálózatának támogatási programjáról készült a monitorozás, így lehetőség volt arra, hogy ne csak az intézményi szint, hanem az intézmények hálózata által nyújtott szolgáltatások legyenek hatásukban megragadhatók és elemezhetők.

A monitorozás adatgyűjtése két elemre épült: az egyik a személyes látogatásokhoz kötődő interjú a módszertani intézmények vezetőivel, munkatársaival; a másik a módszertani intézmények dokumentumainak elemzése. Az interjúk és a dokumentumelemzések is annak megfelelően készültek, hogy tényszerű – mennyiségi és minőségi - mutatók alapján írják le a módszertani hálózat működését.

Az értékelést végző szerző – jelen tanulmány adta kereten belül – csak két dimenzió összehasonlításában mutatja meg a megyei módszertanok működését. Az egyik a minisztériumi szabályozás szerint a módszertanok feladatainak értelmezése, amely az 1/2000. (I. 7.) SzCsM “a személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmények szakmai feladatairól és működésük feltételeiről” szóló rendeletben található. A másik dimenzió az értékelő által felállított - a módszertani intézmények összehasonlításához alkalmazott - “optimális módszertani standard”, amely azt méri, hogy egy módszertani intézmény mennyiben és milyen minőségben végzi módszertani feladatát.

Az összehasonlítás alapja a módszertani intézmények 2001. évben történt tevékenysége. Ahol nincs jelezve, hogy az adatok milyen időszakra vonatkoznak, ott a 2001. évi beszámolókból szereplő vagy az interjúban 2001. évre vonatkozóan szolgáltatott adatokra épülnek. Az elemzés úgy készült, hogy a módszertani intézményeket egy fejlesztő hálózatként tételezte az értékelő, és hangsúlyosan az együttes tevékenységük hatása került értékelésre, s csak másodlagosan érinti e tanulmány az egyes megyei és országos módszertanok jellemzőit.

A módszertani intézmények kijelölése

A módszertani intézmények kialakulásának folyamatáról a Kapocs következő számában Szalai József írásából átfogó képet kap az olvasó, így ezen cikk keretében ezzel nem foglalkozom.

Az értékelés szempontjából fontos kiemelni, hogy a módszertani intézmények kijelölése a megyei önkormányzatok feladatkörébe tartozik. A jogszabály hét kritériumot határoz meg a kijelölés feltételeként. E kritériumok "c" és "d" pontja olyan feltételeket határoz meg, amelyeket a megyei jogú városok nem tudnak teljesíteni általában – a korábbi szabályozások feltételei szerint. Így a megyei önkormányzatok - figyelmen kívül hagyva a megyei jogú városokat, amelyekkel általában rivalizálnak - nem a szakmai szempontok szerint, hanem egyéb érdekeltség alapján jelölik ki a módszertani intézményeket. Ennek következményeként a módszertani intézmények szakember-ellátottsága, közlekedési megközelíthetősége alárendelődik a megyei önkormányzatok érdekeltségi szempontjainak, költséghatékonyság szempontjából jelentős többletköltség-vonzatot teremtve ezzel. A 19 megyei intézmény közül három a megyeszékhelyen van. A 6 országos intézmény közül három található megyeszékhelyen vagy a fővárosban.

Strukturális probléma a módszertani intézmények működésében

A jogszabályi előírás a módszertanok számára ugyanazt a normatív támogatást biztosítja, illetve ugyanazt a létszámnormát írja elő. A módszertanok feladatának mennyiségét és költségeit alapvetően befolyásolja, hogy a megyében mennyi a bentlakásos intézmények, illetve a települések száma. A mechanikus jogi szabályozás az egyes módszertanok nagyon eltérő terhelését hozza létre, ami alapvetően meghatározza, hogy az időráfordításban mennyi jut a tényleges módszertani munkára.

A bentlakásos intézmények száma szerint a főváros módszertani csoportjához 115 intézmény, míg Nógrád megye módszertanához 19 intézmény tartozik; a települések számának két szélső értéke: Borsod-Abaúj-Zemplén megyében 357 település van, míg Csongrád megyében 60. A

települések számának különbsége hatszorosa. Mindezek mellett a munkatársak száma egységesen három fő.

1. sz. ábra helye (Az ábrát ld. a szöveg végén!)

Módszertani tevékenység értelmezése

A módszertani intézmények alapvetően kétféleképpen értelmezik saját tevékenységüket. Az egyik koncepció szerint a módszertani fejlesztéseknek a módszertanra kijelölt intézmény keretében és profiljának megfelelő formában belső műhelymunkákra kell épülnie. Az intézményben kidolgozott és gyakorlatban kipróbált módszerek kerülhetnek átadásra a megye többi bentlakásos intézménye számára. Ennek a megközelítésnek a nehézsége, hogy a módszertannak olyan bentlakásos intézmények számára is szolgáltatniuk kell, amelyek profilban eltérnek a kijelölt intézmény tevékenységi körétől. A másik koncepció szerint a módszertani tevékenységnek - miután több profilú intézménynek kell szolgáltatnia - függetlennek kell lennie a módszertani feladatra kijelölt intézmény mindennapi gyakorlati munkájától. Ennek a megközelítésnek a nehézsége, hogy olyan munkamódot kell kialakítani, amely révén sikerül megtalálni a "jó gyakorlatokat" a különböző típusú intézményekben, illetve elméleti kutatásokban és fejlesztésekben, valamint ki kell építeni azokat a közvetítő csatornákat, melyeken keresztül ezek a módszertani fejlesztések be tudnak kerülni a mindennapi ellátások szolgáltatási rutinjába.

Hét olyan módszertani intézmény van, ahol a munkatársak csak a módszertani feladatokat látják el, és egy olyan intézmény, ahol a módszertan minden munkatársa egyben az intézmény más munkakörében is dolgozik. A munkatársak feladataik szerinti besorolása követi az intézmény módszertanra vonatkozó koncepcióját.

Módszertanok munkatársainak jellemzői

A módszertani intézmények munkatársainak 51%-a szakirányú felsőfokú végzettséggel rendelkezik, a nem szakirányú felsőfokú végzettség aránya 23%. Egyetlen kivételtől eltekintve a középfokú végzettségűek (26%) az adminisztratív munkaköröket töltik be a módszertanoknál.

A munkatársak iskolai végzettsége - az értékelés szempontjából - a módszertanhoz szükséges kompetenciák mutatóira került átforgatásra. Ezzel a mutatóval differenciálni lehet

az alapvégzettségek tartalma szerint, és számolni lehetett a különböző továbbképzésekben, illetve gyakorlatban szerzett kompetenciákkal is. A kompetenciaterületek megegyeznek a módszertani tevékenységek rendszerével, tehát 10 területre vetítve mutatják a szakértelmeket. Az egyes kompetenciák 0-7 fokú skálához rendelve kerültek kialakításra, a team minden munkatársának kompetenciájával számolva. A skála értékei a következők voltak: 0=a munkatársak közül senki nem rendelkezik az adott kompetenciával; 1-3= a képzettség minimális szinten tartalmazza legalább egy munkatársnál az adott kompetenciában való jártasságot; vagy az adott kompetencia vonatkozásában csak egy intézménytípusra vonatkozóan rendelkeznek tudásokkal/készségekkel a munkatársak; 4-6=a képzettség megfelelő szinten tartalmazza egy vagy több munkatársnál az adott kompetenciában való jártasságot, és több intézménytípusban is alkalmazható; 7=a képzettség tartalmazza egy vagy több munkatársnál az adott kompetenciában való jártasságot - team munkában a módszertan szempontjából az adott kompetencia releváns módon teljesíthető, és több intézménytípusban is alkalmazható.

11 olyan intézmény van, ahol hiányzik a minőségügyi tudás, készség. A tizenkilenc módszertan átlag pontja 2,2, és az összes pontszámnak mindössze a 28,7%-át lehetett hozzárendelni a meglévő tudásokhoz. A jogszabálytervezetek véleményezésében kialakított kompetencia a legerősebb - az átlagpont 5,6, és a tudásalap 80,1 %-os. A tudásalapban ugyancsak alacsony pontszámot ért el a pszichiátriai szakismeret 3,8 ponttal és mindössze 54%-os ismerettel. A többi szakismereti területnek van egy kisebb tudást tükröző része 4,3 ponttól 4,7 pontig, illetve 62-65% között mozgó ismeretalappal. Ezek a területek a fogyatékosellátás, a módszertani fejlesztés és a kutatás/adatgyűjtés. Ennél jobb tudásalapot mutatnak a következő területek: idősellátás, képzés/továbbképzés kompetencia, a szervezés/prezentáció és az ellenőrzésekben való szakszerű részvétel. Ezen területek átlagpontszáma 5,2 és 5,5 között, és 75-77% között helyezkedik el.

A teamben rendelkezésre álló kompetenciák szerint kiemelkedik a főváros 97,1%-os szakértelmével, és Borsod megye 37,1%-os tudáshiányokat jelző számával. Az elfogadható, viszonylagosan jó 70-80% közötti tudásokkal rendelkező kategóriába tartozik hat módszertani intézmény. A tudások felével rendelkezik, vagy az azt éppen meghaladó 50-60%-os tudáskategóriába tartozik az intézmények nagy többsége, kilenc módszertan. A 40%-os szakértelmű kategóriába két módszertan tartozik. 12 intézménynél megállapítható a

kompetenciahiány, amely következményeként ezek az intézmények vagy csak szűkített szolgáltatási körben felelnek meg a módszertanok felé jogszabályban megfogalmazott elvárásoknak, vagy pedig ezen tudáshiányok a szolgáltatások színvonalát határozzák meg.

2. sz. ábra helye (Az ábrát ld. a szöveg végén!)

A módszertani feladatok jogszabályi és szakértői meghatározásának összehasonlítása

Megyei módszertani intézmények alapfeladatai a jogszabály meghatározása szerint:

1. segítséget nyújt új ellátások megszervezésében, új módszerek bevezetésében,
2. információt gyűjt az adott megye szociális ellátórendszerének sajátosságairól, problémáiról, a megye területén alkalmazott módszerek, gondozási tevékenységek ellátásáról,
3. szakértőként közreműködik a szociális intézmények szakmai ellenőrzésében,
4. segítséget nyújt a fenntartó részére új szervezeti formák kialakításában,
5. segíti a kijelölt feladatok tekintetében a megye területén levő szociális intézmények szakmai munkáját, tanácsot ad szakmai kérdésekben, gondozási módszerekben,
6. javaslatot dolgoz ki a hiányzó ellátások megszervezésére, a szociális ellátórendszer fejlesztésére,
7. elvégzi az előgondozást az országos ellátási területtel működő állami, egyházi fenntartású intézmény megkeresésére,
8. évente tájékoztatja a Szociális és Családügyi Minisztériumot a szociális intézmények működése szakmai ellenőrzésének tapasztalatairól.

Módszertani intézmények feladatai a szakértői meghatározás szerint

A módszerek átadásához egy folyamatot kellene végigvinnie a módszertani intézményeknek, amely keretében megtörténik a módszerek standardizálása és telepítési folyamat lépésenként történő biztosítása.

A módszerek standardizálásának lépései

- 1) Az adott szolgáltatásokra vonatkozó igények felmérése;
- 2) az igényekre alapozott szolgáltatások kialakítása, a szolgáltatások fejlesztése, bevezetés és tesztelés;
- 3) a kialakított szolgáltatások pontos standardjainak leírása – eljárások, személyi és tárgyi feltételek;
- 4) “telepítési csomag” összeállítása.

Standardizált módszerek telepítésének lépései

- A) a módszert kísérő dokumentációk és értékelési eljárások leírása,
- B) a módszerhez tartozó gyakorlati útmutató, kézikönyv összeállítása,
- C) a módszer átadásához tartozó képzési tematika kidolgozása,
- D) a módszer átadásában közreműködő szakemberek listájának összeállítása,
- E) a módszerhez tartozó elméleti ismeretek jegyzete.

A jogszabályban meghatározott módszertani feladatok közül az 1. és 5. az, amely konkrét módszertani tevékenység, a 2. pedig, amely információkkal segíti a módszertani munkát. A többi főként a minisztérium számára szolgáltató feladat, illetve a módszertani tevékenységgel nehezen egyeztethető államigazgatási/ellenőrzési funkció. Az egyes feladatok tartalmát igazán az jellemzi, ahogyan a gyakorlatban megvalósul. A következőkben kimondottan a módszertani munkához tartozó dimenziókat mutatom be a monitorozás során alkalmazott mérési eljárás alapján.

Módszertani intézmények információgyűjtésének módja és a rendelkezésre álló adatbázisok minősége

A módszertani munkát alapvetően befolyásolja, hogy milyen adatokra támaszkodva tudnak a munkatársak igényeket felismerni és szolgáltatásokat tervezni. A megyei intézmények működésére vonatkozóan a módszertanok 94,7%-a kérdőívek kiküldését

választja módszerként, amit 63,2%-uk kiegészít telefonon keresztül történő adatgyűjtéssel. A módszertanok mindössze 15,8%-a használja az internet és e-mail adta lehetőségeket. Ennek persze oka az is, hogy a megyei intézmények e-mail-hez és internethez való hozzáférése egyelőre minimális.

A módszertanok 57,9%-a rendelkezik alapvető adatokkal a településekre vonatkozóan, 68,4%-uknak van információja az önkormányzati hivatalokról, és 78,9%-uk látja át a megyében nyújtott alapellátásokat és szakellátásokat. A bentlakásos intézményekre vonatkozóan a módszertanok 73,7%-a rendelkezik információkkal az intézmények alapvető jellemzőiről, de közülük csak 15,8% tud az intézményben dolgozók munkakörök szerinti összetételéről és képzettségi mutatóiról. *Az intézményekben alkalmazott módszerekről csak a módszertanok 21,1%-a rendelkezik információval.*

Módszertani intézmények új ellátások megszervezésében vállalt szerepe

A jogalkotó szándéka szerint a módszertani intézményeknek szerepe lenne abban, hogy a megyében új ellátások kerüljenek kialakításra. A gyakorlatban ezen a területen a legnagyobb a módszertanok munkatársainak bizonytalansága. Következik ez abból, hogy módszertanok több-kevesebb rálátással rendelkeznek ugyan a megye szociális alap- és szakellátásaira vonatkozóan, de semmilyen jogosítványuk nincs arra, hogy hiányzó ellátások esetén a “független és autonóm” önkormányzatok számára javaslattal éljenek a hiányzó ellátások kialakítására. Ugyanis amíg hiányoznak azok a szankciók, amelyek törvényi kötelezettség mulasztása esetén életbe lépnének, addig a módszertanok “szakmai” ajánlása súlytalan. Ezt a kudarcot kerülve a módszertani intézmények új ellátások kialakítására maguktól nem tesznek javaslatot. Rendelkezésére állnak az önkormányzatoknak, egyházi, civil vagy vállalkozásban szociális szolgáltatást nyújtani kívánó szakembereknek. Konkrét kérdések vagy ellátások kialakításának szakmai feltételei kapcsán konzultációt, tanácsadást biztosítanak.

Az interjúkból kiderül, hogy a módszertanok többsége a szerepét az új ellátások bevezetésében úgy értelmezi, hogy a jogszabályban megjelenő új elemek bevezetésében kell közreműködnie – jogszabályok tartalmának értelmezésével, illetve leírt ellátások kialakításában tanácsadással.

Láthatóvá vált az is, hogy a módszertan munkatársainak fejében keveredik a tanácsadás és a képzési programokban érintett témák. Sokszor új ellátás bevezetésével feleltették meg azt, hogy egy képzésen ismertették a jogszabály új elemét. A rákérdezésre, hogy volt-e nyomon követése valamilyen formában annak, hogy a képzésen átadott ismeretek alapján az intézményekben bevezetésre került új ellátás – nem érkezett válasz.

Módszertani intézmények új módszerek bevezetésében vállalt szerepe

Az értékelő megítélése szerint – és ezt nevében is hordozza az intézmény – a módszertanok egyik legfontosabb feladata az lenne, hogy módszereket gyűjtsön, dolgozzon ki, adjon át a szociális ellátórendszernek, ezzel járulva hozzá egy jobb színvonalú szociális szolgáltatási rendszer kialakulásához. Az országos módszertanok kivételével ez a feltételezés nem nyert megerősítést a megyei módszertanok munkájának elemzésekor.

A módszerek bevezetésénél is azt tapasztalta az értékelő, hogy a módszertanok nem tudnak számszerűsíthető adatokat szolgáltatni. Ilyen nyilvántartást nem vezetnek, illetve itt is keveredik a képzésben átadott ismeret és a módszerek átadásának fogalma.

Csongrád, Budapest, Külsővat, Bátortereny, Békéscsaba és Székesfehérvár azok a módszertani intézmények – az összes módszertan 31%-a –, ahol lényeges módszertani fejlesztések történtek, és ezek átadása nyomon követhető. Ezen módszertani intézmények közül is Csongrád, Külsővat, Bátortereny és Székesfehérvár végez erőteljes intézményen belüli módszertani fejlesztéseket – ez adja az intézményi működés módszertani alapját –, de ezek átadására/más intézményben történő szisztematikus bevezetésére vonatkozó eljárásokkal nem rendelkeznek.

A módszertanok nincsenek felkészülve arra – szerepértelmezésükbe sem tartozik bele, személyi, tárgyi feltételeik sem úgy vannak kialakítva –, hogy a módszerek átadásához tartozó telepítő csomagok összeállítására épített eljárás keretében tudnák segíteni a módszerek bevezetését a többi szociális szolgáltatást nyújtó szervezet felé.

Módszereiket főként képzések keretében mutatják be, és intézménylátogatás keretében biztosítanak gyakorlati tapasztalatszerzésre lehetőséget.

A módszerek szempontjából külön kell választani a szociális ellátások rendszerszerű fejlesztésére vonatkozó módszereket, a közvetlenül ápolás-gondozásra vonatkozó módszereket, és az ellátásokat kísérő dokumentációk fejlesztésére irányuló módszereket.

A módszertanok szociális ellátás rendszerszerű fejlesztésére vonatkozó munkájukat a jelzőrendszeres házigondozás megyei kiépítésében, fogyatékkal élők lakóotthonainak kialakításában, a kapu-program működtetésében, közösségi pszichiátriai ellátás kialakításában, valamint a szociális szolgáltatási mintahely-programokban teljesítik. A *közvetlen ápolás-gondozásra vonatkozó szakmai módszertani fejlesztés* területei a következők: hospice ellátás, bentlakásos intézmények gondozási és mentálhigiénés módszerei; kiscsoportos gondozási forma; demenciát ellátottak gondozása, palliatív ellátás, minőségbiztosítás, HACCP konyhák kialakítása; Freinet módszer; idős-gyermek project működtetése. *Az ellátásokat kísérő dokumentációk fejlesztésére* irányuló módszerek a következők: ápolási/gondozási terv, ápolási/gondozási terv dokumentációjának kialakítása, gyógyszerfelhasználás követése, dokumentálása.

Módszertani intézmények minőségfejlesztésben vállalt szerepe

A módszertani intézmények 21%-ának van minőségbiztosítása, 16%-uknál folyamatban a minőségügyi rendszer kialakítása. A módszertanok 63%-nak nincs minőségügyi rendszere. Az intézményi alapszolgáltatások minőségügyi rendszerére épülhet hitelesen a módszertan minőségügyi rendszer kialakításában vállalt szerepe.

A módszertanok összesen nyolc minőségügyi képzést szerveztek. Ezek közül öt minőségbiztosítási képzés a jogszabályban előírt HACCP konyhai minőségbiztosítási rendszerhez kapcsolódik. Egy olyan szervezet van - a Főváros -, amely a minőségügyi rendszerekről teljes áttekintést nyújtó képzést szervezett. Ez lehetőséget adott a résztvevőknek a különböző minőségügyi rendszerek megismerésére, és segít abban a döntésben, hogy milyen minőségügyi rendszer kialakítását tervezzék meg az intézmények. A minőségbiztosítással rendelkező négy intézmény közül mindössze kettő adta át tudását képzés formájában a többi intézménynek.

Módszertani intézmények tudományos kutatómunkához való viszonya, illetve saját kutatásaik

A módszertani fejlesztésekhez hozzátartozik az elméleti kutatások nyomon követése. Három olyan módszertan van, ahol a kutatásokat nem figyelik, így azok eredményeinek a gyakorlatba történő beforgatása se valósul meg. A kutatási eredmények megismerésére leginkább a konferenciák, továbbképzések, előadások keretében tehetnek szert a módszertan munkatársai. Ezt a kutatás-megismerési formát jelölte meg a módszertani intézmények 79%-a. A módszertani intézmények 68%-a szakmai folyóiratok szemlélésével is igyekszik követni a kutatási eredményeket. A módszertanok mindössze 26%-ának van internet-elérési lehetősége, és használja fel azt a kutatási eredmények megismeréséhez. Az intézmények 32%-a folytat saját kutatásokat, illetve 16%-uk vesz részt valamilyen mások által szervezett kutatásban.

A módszertanok 58%-a rendelkezik kutatási adatokkal, felmérésekkel a megye szociális alapellátásáról és szakellátásáról. A megyében szociális területen dolgozó munkatársokról, foglalkozási összetételükről, illetve képzettségükről a módszertanoknak mindössze 29%-a rendelkezik adatokkal. Ezek az adatok, felmérések lehetnek a tudatos tervezés kiinduló tényezői a módszertanoknál, így a fenti arányok azt a problémát jelzik, hogy a módszertanok nem tényadatokra építve és igényfelméréshez kötötten végzik munkájukat.

Módszertanok felsőoktatási kapcsolatai

A módszertani fejlesztésekben jelentős szerepe van annak, hogy a szakmai képzéseket és kutatásokat folytató felsőoktatási intézményekkel van-e érdemi kapcsolata a módszertan munkatársainak. A módszertanok 53%-a tart kapcsolatot felsőoktatási intézménnyel.

Módszertani intézmények továbbképzésekben és tapasztalatszerzésekben vállalt szerepe

Egy év alatt a tizenkilenc módszertani intézmény összesen 87 képzést, 20 készségfejlesztést és 86 műhelymunkát, kilenc belföldi és 11 külföldi tapasztalatszervező utat szervezett. Az összefoglaló értékelés időfelhasználási struktúrájában látszik, hogy a kapacitásoknak 16,1%-át használták fel a módszertanok képzések szervezésére.

Amennyiben abból a nézőpontból vizsgáljuk meg, hogy a módszertanok lefedik az országot, akkor az az összehasonlító adat, amely a szociális bentlakásos intézmények

gondozóinak számához viszonyítja a képzéssel elérték számát, azt mutatja meg, hogy a módszertanok közvetlen képzési hatása az összes dolgozó 10%-át éri el.

A módszertanok a műhelymunkát a képzési formák között sorolták fel. A műhelymunkák betöltenek ismeretátadó szerepet, teret nyújtanak a tapasztalatok megbeszélésére, de nem tudják a képzéseket és a szisztematikus módszertani felkészítést/átadást helyettesíteni. Ugyanakkor a módszertanok által megnevezett képzések 40%-a műhelymunka (és ugyancsak 40% az elméleti előadás aránya).

Módszertani intézmények és a minisztérium kapcsolatának jellemzői

2001. évben a minisztérium a módszertanokat 23 féle szakfeladatba vonta be. Ezek a következők voltak: pályázati tanácsadás; pályázatok bírálata; pályázatok monitorozása; javaslat gyógyszerellátás finanszírozására; előgondozás tapasztalatai; szociális szolgáltatások finanszírozási koncepciója; fogyatékosok felülvizsgálata; módszertani konferencia, megbeszéléseken részvétel; címzett támogatáshoz kapcsolódó ellenőrzés; alapellátás dokumentumainak kidolgozása; alapellátási szakreferens kritériumainak kidolgozása; országos rehabilitációs felmérés; előgondozás felmérése a megyében; ellátottjogi képviselő felkészítésének tematikája; jogszabálytervezetek véleményezése; kiadvány összeállítása; ápolási-gondozási szükségletek felmérése; megyei adatszolgáltatás a szociális ellátásokról; regionális adatszolgáltatás a szociális ellátásokról; továbbképzés és szakvizsga felmérése, végrehajtás értékelése; intézményi szolgáltatások intézményen kívüli szervezettel történő ellátás felmérése; szociális szolgáltatások integrált szervezeti formában történő ellátása - tanulmány; Fogyatékosügyi Programhoz közhasznú épületek akadálymentességének felmérése.

Három olyan terület van, ahol a minisztérium számára folyamatosan minden módszertan szolgáltat. Ezek a jogszabálytervezetek véleményezései, a megyei szociális ellátórendszerről történő adatszolgáltatás és a fogyatékosok felülvizsgálatában való részvétel, illetve annak szervezése. Ezen kívül a minisztérium működtet 21 munkacsoportot, amelyek tevékenységében a módszertanok munkatársainak részt kell venniük. Ezen munkacsoportok célja, hogy a minisztérium irányítási feladataihoz kapcsolódóan a szociális ellátórendszer rendszerszerű fejlesztéséhez dolgozzanak ki javaslatokat. A módszertani munkacsoportok által kidolgozott javaslatok nagy része jogszabálytervezetek formájában megjelenik a minisztérium munkájában.

Az interjúkból kitűnt az a nehézség, hogy a minisztérium által megadott (rövid) határidők miatt a jogszabály-tervezetek véleményezése a módszertan munkatársainál megáll, mert idő hiányában nem tudják az érintett csoportot vagy az adott intézménytípus munkatársait összehívni a jogszabálytervezettel kapcsolatos közös vélemény kialakítására.

A 2001. évi pályázat (A8) jellemzői

A 19 módszertani intézmény összességében 29 790 eFt támogatást kapott a 2001. évben. A legkisebb és legnagyobb támogatási összeg között hatszoros a különbség. Ebből az összegből 43 project került megvalósításra. A pályázati támogatásoknál nem egyértelmű, hogy azok a módszertani feladatok teljesítéséhez járulnak hozzá. Több esetben az tűnt ki az interjúk során, hogy a módszertanok számára kiírt pályázati lehetőséggel valamilyen intézményi alapfunkcióhoz való hozzájárulás történik. Az eszközbeszerzések 70%-os aránya is azt jelzi, hogy a pályázatok elsősorban a tárgyi feltételek javítására fordítódnak, és nem a módszertani feladatok közvetlen fejlesztésére, támogatására. Az eszközbeszerzések 40%-a számítástechnikai eszközökre vonatkozik, 13-13%-ot tesz ki az audiotechnikai eszközök, a projector és a bútor, berendezési tárgyak beszerzése. 10%-a gépkocsivásárlás támogatása, és 6,7%-a fénymásoló beszerzéséhez adott támogatás. Ezek a beszerzések közvetetten a módszertani feladatok ellátását segítik. A szellemi jogok támogatása körében 31% a kiadványok támogatására fordított összeg, 7,7% a szakmai tanulmányút megvalósításához történő hozzájárulás, 38,5% a képzések biztosítására fordított összeg, 7,7% a számítógépes szoftver készítéséhez nyújtott támogatás, és mindösszesen 15,4% fordítódik modellprogram megvalósítására vagy minőségügyi rendszer kialakítására, amely egyik fő tevékenységi köre kellene hogy legyen a módszertanoknak.

Összefoglaló

A két dimenzió összehasonlítása alapján megállapítható, hogy a megyei módszertanok elsősorban a minisztérium számára történő adatszolgáltatási és fejlesztési koncepciók kidolgozását teljesítik. A megyei módszertanok nem rendelkeznek azokkal az információkkal és eljárásokkal, amelyekkel lehetővé válna a gyakorlatban jól működő módszerek összegyűjtése, illetve ezeknek a módszereknek a terjesztése/telepítése. A megyei

módszertanok a szociális ellátás rendszerszerű fejlesztésében, valamint a közvetlen ápolás-gondozásra vonatkozó szakmai módszertani fejlesztésben hozzájárulnak programok megvalósulásához, de hiányzik a szisztematikus standardizálás és telepítés gyakorlata. Jellemzően adódóan az eljárásokat kísérő dokumentációk fejlesztésében rendelkeznek a megyei módszertanok standardizálási és telepítési eljárással.

Az értékelés alapján megállapítható, hogy a céljában módszertani feladatot ellátó megyei módszertani intézményhálózat a jogi szabályozás előírásai miatt minimálisan tud hozzájárulni a szociális ellátórendszer módszertani fejlesztéséhez. Ebből az következik, hogy mérlegelni kellene a módszertani hálózat feladatait. Az értékelő elgondolása szerint új alapokra kellene helyezni a módszertani munkát, amelyben elsődlegesen a szociális alapellátás és szakellátás intézményrendszerének a módszertani fejlesztését és segítését kellene szolgálniuk a módszertani feladatot ellátóknak, standardizálási és telepítési csomagok módszertani fejlesztésével. Az ennek megfelelő működéshez a módszertant végző munkatársaknak "speciális", a módszertanra vonatkozó felkészítő képzésben kellene részt venniük, illetve folyamatos továbbképzésüket kellene biztosítani.

A módszertani munka lehet a biztosítéka annak, hogy a mennyiségi ellátáshoz hozzákapcsolódnak a minőségi szempontok is, illetve az eljárásokat kísérő emberjogi és szociálpolitikai értékszempontok.

1.

sz.. ábra

2. sz. ábra